

הדלקת נרות	מוצ"ש	ר"ת
ת"א:	18:16	19:11
י-ם:	17:59	19:09
חיפה:	18:05	19:10
ב"ש:	18:16	19:10

מוצ"ש
פרשת
"כי תבא",
ט"ז אלול
התשע"ו

בית נאמן

שיעורו השבועי של מרן ראש הישיבה רבנו מאיר מאזוז שליט"א

בבית הכנסת "אהבת התורה" - איש מצליח רחוב עוזיאל 43 ב"ב. בשעה 21:30

ניתן לשמוע
בשידור ישיר את
שיעורו של מרן שליט"א
בערוץ קול ברמה.
או ב'קול נאמן':
079-367-9

נושאי השיעור:
א. סדר התקיעות בראש השנה. ב. אמירת וידוי בין התקיעות. ג. שיעור תקיעה שברים
ותרועה. ד. ברכת "אשר יצר" בין התקיעות. ה. נשים בתקיעת שופר ונטילת לולב.

כמה דברים טובים ולא עשיתי, טעיתי כאן וטעיתי שם, סבלתי כאן וסבלתי שם.
"לילי לילי" זה לשון יללה, כמו נשים שמיללות בשעת צער.

שברים מן התורה מנין?

ד. אז אם נאמר "גנוחי גנח" זה השברים, "כדרך החולים המאריכים בגניחותיהם" (ככה לשון רש"י שם), אוי-אוי. ואם נאמר "לילי לילי" זה תרועה אחת ברצף, טו-טו-טו. ומזה באו השמות "שברים" ו"תרועה", שהרי בתורה אין שברים אלא רק תרועה, והתרועה הזאת יכולה להיות או שלשה קולות מופסקים (ואפשר לעשות ארבעה וחמשה קולות, אבל לפחות שלשה) דהיינו השברים שלנו, או תרועה שכולה מחולקת לקולות קטנים ברצף דהיינו התרועה שלנו. וא"כ מה שאנחנו קוראים "שברים" זה למעשה אחד הפירושים בתרועה של התורה, דהיינו "גנוחי גנח".

תקיעות דמיושב

ה. ולכן תיקן רבי אבהו לעשות שלשים קולות מיושב, וזה מה שאנחנו עושים בין שחרית למוסף. ולמה הם נקראים מיושב? כי הקהל יושבים בהם. ואמנם היום יש נוהגים שגם הקהל עומדים, אבל זה לא חובה, אלא התוקע עומד והשאר כולם יושבים, ולכן הם נקראים "מיושב".

הטעם שתוקעים בחזרה של מוסף

ו. ואח"כ תקנו שוב פעם תקיעות על סדר הברכות במוסף, למה? כי מעיקרא היו צריכים לעשות את התקיעות בחזרה של תפלת שחרית, ובאמת בעבר תקנו בתפלת החזרה של שחרית, אבל האויבים הרומאים שמעו תקיעות, השתגעו ואמרו: הנה עוד פעם היהודים מורדים בנו (וזה היה כנראה אחרי תקופת בר כוכבא), אז הם באו לבית הכנסת והתחילו לפרוע פרעות בישראל. ולכן רבותינו אמרו: נדחה את התקיעות אחרי קריאת שמע ועמידה של שחרית, שאם יבואו הרומאים יראו שאנחנו עוסקים בתפלה שלנו ולא עושים שום דבר, אבל אם נתחיל תקיעות כבר בתפלה הראשונה אז הרומאים היו מתחילים לפחד³ ומתנפלים עליהם, ולכן תקנו לעשות את התקיעות אחרי תפילת שחרית. אבל תקנו עוד פעם תקיעות על סדר הברכות בחזרה של מוסף.

היום תוקעים מאה קולות

ז. והיום כמה אנחנו תוקעים? מאה קולות. וככה המנהג שלנו: שלושים קולות מיושב, שלושים קולות בלחש של מוסף, שלושים קולות בחזרה של מוסף, ועשרה קולות האחרונים לפני "תענו ותערתו", וסה"כ זה מאה קולות. ולכן אומרים מזמור "כל העמים תקעו כף" (תהלים מ"ז), כ"ף זה עולה בגימטריא מאה.

פתח לנדר, מותר לך מותר לך מותר לך, שאל אותי: מאיפה למדת את החכמה הזאת? אמר לו: משרת הייתי אצל רבי מאיר בברחו שנים. מה זה "בברחו שנים"? יש פירוש בשנים שברחו, דהיינו בשנים שעברו, כמו: "וימי קלו מני רץ ברחו לא ראו טובה" (איוב ט"ז).

3. שיפחדו וילכו לעזאזל. היום קראנו בהפטר: "כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה, וחסדי מאתך לא ימושו" (ישעיה נ"ד י'), מה זה ההרים ימושו? זה המדינות המעצמות הגדולות בעולם שהיו בזמן ישעיה הנביא ואחריו וכולם הלכו: אשור, בבל, פרס, יון, רומי, כולם הלכו ונעלמו. ובימינו כמה מעצמות עומדים כולם עלינו? והיום אמריקה נחשבת המעצמה הכי גדולה, אבל מי יודע מה העתיד צופן לה? וכמו רוסיה שהיתה פעם מעצמה גדולה והלכה, וזו הכוונה "ההרים ימושו".

רמזים לקראת השנה החדשה

א. שבוע טוב ומבורך. המלה "שנה" יש לה גם משמעות של "שינוי", כמו: "כי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם" (מלאכי ג' ו'), "לא שניתי" פירושו לא השתנית, אז לקראת "השנה" החדשה כל אחד צריך לחשוב איך לשנות מעשיו יותר לטובה. והשנה גם מתחילים "מחזור ש"ה", אחרי שמחזור ש"ד נגמר, כי כל "השדים" נגמרו ועברו מן העולם... ועכשיו הגיע הזמן של "שה פזורה ישראל" (ירמיה נ' י"ז), שהקב"ה יקבץ שה פזורה ויתן לנו את הגאולה. ועוד רמז, הפסוק "עיניך לנוכח יביטו" (משלי ד' כ"ה) שזה גימטריא ש"ה, ראשי תיבות שלו בגימטריא 110 כמנין "מיין" דהיינו "לקץ הימין" (דניאל י"ב ג'), שהכל יתחבר ביחד קץ הימין ולנוכח יביטו. ורש"י (במשלי שם) כותב: לנוכח יביטו - אל האמת ואל היושר, דהיינו ללמוד ישר, וללמוד טוב. הגאון מוילנא כתב מכתב לרבי יהונתן אייבשיץ ע"ה, ואומר לו: "ישיש כגבור לרוץ אורח מישרים בתורה" (ע"פ תהלים י"ט ו'), ובזה רמז לו שהוא חריף יותר מדי, אבל העיקר הוא ישיש כגבור לרוץ אורח מישרים בתורה, וזה החשוב ביותר.

מצות תרועה בראש השנה

ב. המצוה העיקרית ביום ראש השנה היא התרועה, וכמו שכתוב: "יום תרועה יהיה לכם" (במדבר כ"ט א'). וכמה תרועות עושים? חכמים למדו (ראש השנה ל"ג ע"ב) גזירה שוה "שביעי שביעי" ומה שנאמר ביו"ב "והעברת שופר תרועה" (ויקרא כ"ה ט'), נוסף על שתי התרועות שנאמרו בראש השנה, וא"כ צריך שיהיו שלש תרועות. וגם בכל תרועה צריך שיהיה פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה, כלומר תקיעה לפניה ותקיעה לאחריה, כי "פשוטה" הכוונה קול פשוט דהיינו תקיעה, והתרועה זה קול מסולסל. וכשתקח את הפסוקים של התורה עם הדרשה של חז"ל שצריך פשוטה לפניה ולאחריה, יוצא שיש בראש השנה תשע תקיעות דהיינו תר"ת תר"ת תר"ת. וככה אמר רבי יוחנן בגמרא (ראש השנה ל"ד ע"ב): שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא ידי חובה. מה זה תשע תקיעות? תקיעה תרועה תקיעה, תקיעה תרועה תקיעה, תקיעה תרועה תקיעה.

למה עושים תשר"ת תש"ת תר"ת?

ג. אבל הגמרא (שם ע"א) אומרת: רבי אבהו תיקן בקיסרי תשר"ת תש"ת תר"ת, למה? כי נסתפק לנו מה זה התרועה של התורה, שהרי "תרועה" פירושו קול של אדם שבור, כמו "תרועם בשבט ברזל" (תהלים ב' ט'), ויש ספק אם זה "גנוחי גנח" או "לילי לילי", מה הכוונה? "גנוחי גנח" זה לשון גניחה, ופירושו שאדם גונח על חטאיו ועל השנים שעברו. יש עשרה טעמים לתקיעת שופר שכתב רב סעדיה גאון (בסידור שלו, הובא באבודרהם בטעמי התקיעות), והגאון יעב"ץ (בסידור שלו) הביא אותם והוסיף עליהם שני טעמים. אחד הטעמים שהוא אומר זה כדי שאדם יאנח על השנים שעברו ולא עשה בהם כלום בלשוננו: "ליילל על הפסד הימים ואיבוד עולמים"² ועל זה הוא גונח ואומר: שנה שעברה יכולתי לעשות

1. הערת המערכת: הדברים נאמרו בהקשר לדברי הרב המקדים הרה"ג מרדכי גנוט שליט"א (עורך לוח "דבר בעתו"), שהרחיב בביאור מחזור ש"ה.

2. יש ירושלמי (נדרים פ"ט ה"א) שמספר על חכם שחיפש פתח לנדרו, והלך לכל החכמים ולא מצא פתח, עד שהלך לחכם אחד והוא אמר לו: תן לי לחשוב על פתח, ואח"כ אמר לו: יש כאן שמש בוא נלך לצל, הלכו לצל אמר לו: לא מצאתי פתח בוא נחזור לשמש, וככה היה מטלטל אותו מהחמה לצל ומהצל לחמה. אז אח"כ אמר לו: אם היית יודע שאני אטלטל אותך מהחמה לצל ומהצל לחמה היית נודד? אמר לו: לא הייתי נודד, עשית לי כאב ראש. אמר לו: זה כבר

עשרה קולות האחרונים

ח. ויש עושים את העשרה קולות האחרונים לפני קדיש תתקבל, וככה אבא ע"ה היה עושה, כשמגיע לתתקבל היה תוקע שם. אבל בארץ ישראל נוהגים לתקוע לפני "תענו ותענתו", למה? כי תענו ותענתו זה כמו תתקבל, ולכן לפני תענו ותענתו גומרים את העשרה קולות האחרונים.

"תרועה גדולה" לפני עלינו לשבח

ט. ואח"כ תוקעים "תרועה גדולה", דהיינו תרועה אחרונה לפני ברכו של עלינו לשבח. וזה זכר לתרועה הגדולה שהפילה את חומות יריחו, "יריעו העם תרועה גדולה ותפול החומה תחתיה" (יהושע ו' כ'). אבל מה החומה הזאת היום? וכי יש לנו יריחו היום? הרי היא כבר הלכה (ואומרים שיש שרידים מהחומה מתחת לאדמה), אלא יש חומה מפסיקה בינינו ובין אבינו שבשמים, ואם היא לנו כח להתפלל והתפלה שלנו היתה מתקבלת, כמה דברים טובים היינו מקבלים! אבל בעוונות יש חומה מפסקת, ולכן ע"י התרועה הגדולה הזאת תיפול החומה תחתיה, וככה נהיה קרובים יותר לקב"ה, "כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו, כה' אלקינו בכל קראנו אליו" (דברים ד' ז').

המנהג לתקוע גם בתפלת הלחש

י. פעם היה מנהג שלא לתקוע בתפלת לחש אלא רק בחזרה בלבד. והרב כנסת הגדולה (ס' תקצ"ב) אומר שככה המנהג יותר טוב, למה? כי השליח צבור מתפלל בלחש, וכשהוא אומר "מקדש ישראל ויום הזכרון" הוא מרים קולו וקצת כי עכשיו הוא בא לתקוע, ופעם היה תלמיד חכם שעמד ליד התוקע וענה אמן אחרי הברכה שלו, והוא לא שם לב שנמצאים בלחש. וגם הצבור עונים בקול רם "היום הרת עולם" ויש מהם בטעות מפסיקים באמצע הברכה, כי עדיין לא סיימו. ולכן הוא אומר שהמנהג לתקוע רק בחזרה הוא יותר טוב. אבל אח"כ נהגו אצלנו ע"פ הקבלה לעשות שלושים תקיעות בלחש.

סדר התקיעות בימי הרי"ף והרמב"ם

יא. בימי הרי"ף והרמב"ם היה מנהג אחר לגמרי, שלא עשו מאה קולות אלא ארבעים קולות בלבד. איך עשו? שלושים בלחש ועשרה קולות בלבד בחזרה של מוסף, ואיך עשו עשרה קולות? במלכיות תקעו תשר"ת בלבד, בזכרונות תקעו תשר"ת בלבד, ובשופרות תקעו תשר"ת בלבד. זה הכלל. אבל קשה: איך הם עושים ככה? הרי יש לנו ספק אם עושים תשר"ת או תשר"ת? הרמב"ם (פ"ג מהלכות שופר ה"ב) אומר כיון שכבר תקענו מיושב תשר"ת תשר"ת ותשר"ת ויצאנו ידי חובה, אז לא רוצים להטריח את הצבור ולהאריך יותר מדי, כי פעם היו גומרים תפלה מוקדם. וככה כותב גם הרי"ף (ראש השנה דף י"א ע"א מדפי הרי"ף).

14. אבא ע"ה מספר שפעם באו לפני הרב הראשי בתנוס רבי חיים בלעיש ז"ל (שנפטר בשנת תש"ז), ואמרו לו: אולי כבודו יתפלל איתנו בבית הכנסת העתיק הגדול בתנוס (שהיה קיים במשך שש מאות שנה, ונהרג לפני חמישים שנה)? אמר להם: אני לא אוכל להתפלל אתכם, כי יש לכם חזן אחד שמו דוד חג'א, שהוא לא תוקע בתפלת לחש, ואני קבלתי מרבותי שהיו מקובלים שתוקעים גם בלחש, אמרו לו: מי זה דוד חג'א? לעומת הרב? נגיד לו שהפעם יתקע בלחש. וככה המנהג פשוט היום שתוקעים בלחש.

5. ויש שם במוסף תפלה ארוכה "אתה זוכר מעשה עולם" וכו', ואומרים שרב תיקן אותה. והתפלות האלה שאומרים במוסף הם נקראים בירושלמי (ר"ה פ"ה ה"ג) "תקיעתא דרב", ומסתבר שרב תיקן אותם. רב ושמואל תקנו תפלות פיות מאד, וכמו תפלת "ותודיענו" שתיקנו אותה רב ושמואל בבבל, והגמרא (ברכות ל"ז ע"א) קוראת לה "מרגניתא" דהיינו מרגלית. דרך אגב, לומדים מהתפלה הזאת שנתקן את התפלות בלשון הקודש צאה, דהיינו לשון של תנ"ך, כי הלשון שם: "ותודיענו" "ותלמדינו", וכו', שהרי אין לשון כזאת במשנה, וכי ראינו פעם משנה שאומרת: "ויאמר רבי יהודה לרבי מאיר" או "ויאמר לו רבי מאיר" או "ויען רבי פלוני", אין דבר כזה. וזה נקרא "וא"י ההיפוך" והיא נמצאת רק בתנ"ך, וא"כ ככה תקנו את התפלות. וגם התפלה של "אתה זוכר מעשה עולם" שתיקן רב היא כתובה בלשון של התנ"ך, כמו "ונגלית עליהם בערפלי טוהר", איפה כתוב לשון ערפלי דהיינו ערפל? בתנ"ך. ויש עוד תפלה שתקן אותה שמואל, כתוב ביומא (פ"ז ע"ב): רב אומר מה נאמר לפניך יושב מרום, ושמואל אמר ממעמקי הלב, "תפלת" מה נאמר לפניך? יש לנו אותה, אבל תפלת "ממעמקי הלב" זה נשמע תפלה יפה מאד, אבל מה כתוב בתפלה הזאת? היא נאכדה לנו מאות שנים ורק בשנים האחרונות מצאו אותה. ותמיה הייתי מיצר על זה עד שלמני כמה שנים פרסמו בחוברת "קולמוס" (ראש השנה תשס"ט עמ' 18) שמצאו אותה באחת הגניזות, והיא תפלה קצרה של כמה שורות, ו"ברוך שמסר עולמו לשומרים" (עבודה זרה מ"ב).

6. ולא כמו היום שנוהגים בישיבות לגמור תפלה בראש השנה בשעה ארבע. ובגלל שאי אפשר להם לעמוד ככה אז הם אוכלים לפני התקיעות או אחרי התקיעות. אבל אנחנו לא נהגנו בזה אלא נהגנו לגמור תפלה בשעה אחת עשרה או שתיים עשרה. ואם לפעמים עוברים חצי יום בתענית, אז מה עושים? שותים בבוזק כוס מים או קפה וכדו', וזה שאל אחד החזן איש: צריך לאכול לפני התקיעות. ומה שנהוג היום לאכול לפני התקיעות, זה מובא במטה אפרים (ס' תקפ"ח אות ב') שיש אנשים חלשים או זקנים שצריכים לאכול לפני התקיעות ומותר להם. פעם בימי החזון איש היו קוראים כל מיני תפילות לפני התקיעות (כמו יירצו ומזמור כל העמים תקעו כ"כ וכו'), והחזן איש אמר להם: תעשו תקיעות מר מר. אח"כ שאל אחד החזן איש: למה הרב אמר למה? אמר לו: שמעתי משהו בביהכ"נ שאומר לאבא שלו, אבא הלב שלך חלש ואתה צריך לאכול משהו, והוא אמר לו, מעולם לא אכלתי לפני התקיעות ואיך עכשיו אני אוכל לפני התקיעות?! ולכן אמרתי שנעשה את התקיעות מהר כדי שהוא יוכל לצאת לאחר הסמון ולאכול משהו. אבל בזה שבביל אנשים חלשים, ואילו חזנים בחורים כארזים בן

דעת מרן השלחן ערוך בזה

יב. אבל מרן (ס' תקצ"ב ס"א) כתב שנהגו בימינו לתקוע שלש פעמים תשר"ת במלכיות, שלש פעמים תשר"ת בזכרונות, ושלש פעמים תשר"ת בשופרות. ובא השל"ה הקדוש - בעל "שני לוחות הברית" (הובא בכה"ח ס' תקצ"ב אות ה') ואמר שהמנהג הזה שכתב מרן אין בו לא טעם ולא ריח, כי כשאתה תוקע רק תשר"ת אולי העיקר תשר"ת או תשר"ת, וכן כשאתה תוקע רק תשר"ת או רק תשר"ת אתה נשאר בספק.

ביאור קושיית השל"ה על מרן

יג. ואני במשך שנים לא הבנתי במה טעה מרן, למה מגיע לו הלשון הזאת "מנהג זה אין בו לא טעם ולא ריח"? ואמנם השל"ה לא דיבר על מרן אלא הוא רק מקשה על המנהג, אבל למה הוא אומר "אין בו טעם וריח"? אדרבה תקשה על הרמב"ם והרי"ף וכו'. אבל אחרי שנים הבנתי את כוונת השל"ה, הוא אומר ככה: בשלמא לפי הרמב"ם והרי"ף שמקצרים כדי שלא להטריח על הצבור נחא, אבל לפי המנהג הזה שעושים שלש תשר"ת שלש תשר"ת ושלש תשר"ת, א"כ למה לא נעשה בכל פעם תשר"ת תשר"ת תשר"ת, דהיינו בכל ברכה מלכיות זכרונות שופרות נעשה מכל הסוגים תשר"ת תשר"ת תשר"ת, וככה ודאי נצא ידי חובה כי יש לנו בכל פעם תשר"ת תשר"ת תשר"ת, שהרי בלאו הכי מאריכים ועושים את הכל זה לוקח זמן, אז למה נעשה שלש פעמים תשר"ת, אולי כל מה שעשינו הכל דברים בטלים ולא יצאנו ידי חובה כי לא עשינו כלום. וזו באמת קושיא, ועוד נחזור לקושיא הזאת.

לדעת רב האי גאון כל התרועות אמת

יד. לפני אלף שנה היתה קהילה יהודית ב"קירואן" (זו אחת מערי תוניסיה)⁷, ובין הקירואנים האלה כנראה היו גרים גם קראים, והם היו שואלים כל מיני שאלות, ובזכות השאלות שלהם קבלנו תשובות יפות של הגאונים⁸. והם שאלו את רב האי גאון (הובא בראש השנה פ"ד ס"י): איך יתכן שכל שנה תוקעים בשופר ורבי אבהו לא יודע מה זה "תרועה"? ואם תקיעת שופר היתה פעם בכמה שנים אז נאמר שאולי זה נשכח, אבל הרי זה כל שנה אז מה שעשו שנה שעברה ימשיכו ויעשו השנה, ואיך יתכן שישכחו דבר כזה? אמרו להם: אתם חושבים שבאמת היתה מחלוקת אמיתית? לא היתה מחלוקת אמיתית אלא היו מנהגים שונים, יש עושים את התרועה של התורה שברים ותרועה ביחד, ויש עושים תרועה בלבד, ויש עושים שברים בלבד, וכולם היו יוצאים ידי חובה כי כל אחד מהם נקראת "תרועה", אבל כיון שאצל המוני העם היה נראה הדבר כאילו יש מחלוקת בין העדות, לכן בא רבי אבהו ותיקן שכולם יעשו אותו דבר, ולעולם כולם יוצאים ידי חובה.

פורת יוסף הולכים לאכול כבר לפני התקיעות, אנחנו אומרים לפני התקיעות: "עת שערי רצון להפתח" והם אומרים: "עת שערי המטבח להפתח"... כי הם צריכים לאכול, אבל לא ככה עושים, אלא צריך לקום מוקדם ולהתפלל מוקדם. הרב עובדיה ע"ה במנין שלו היו גומרים הכל בשעה עשר או עשר וחצי, ואמנם לנו זה כמעט בלתי אפשרי, אבל אם אדם יתפלל בהנף ויתחיל הכל מוקדם אז הוא יגמור מוקדם ויאכל בזמן כמו שצריך. ומצאתי מקור לזה במרדכי (סוף מסכת שבת) שכותב שהיו גומרים תפלה ביום ראש השנה "בשעה חמישית", וזה לא שעה חמש שלנו אלא "חמישית" זה שעה אחת עשרה, וזה בסדר.

7. ואחר פטירת רבנו חננאל (בשנת ד' תת"י בערך 1050 לספירה)⁹ עשו את העיר הזאת "קדושה" למוסלמים, אבל את הקברות של רב נסים גאון ורבנו חננאל ואביו רבנו חושיאל שמרו עליהם (העריבים קוראים להם "אצחאבה", מה זה אצחאבה? "חברים של מוחמד", ולכן הם לא פגעו בהם. והם ידועים עד היום הזה, והם רבוביני הגאונים). ומתי הורשו היהודים לחזור אליהם? לפני מאה שלשים שנה בערך כשבאה צרפת לתנוס, ואמרה: מה פתאום שהיהודים לא יכולים לגור כאן? אין דבר כזה, אלא הכל חופש. ומאז התחילו היהודים לגור שם. ובאותה שנה שהתחילו היהודים לגור בקירואן (בשנת תר"מ) התחילו להדפיס בילגא את פירוש רבנו חננאל והכל מכוון מהשמים, כי פירוש רבנו חננאל היה חתום ונעלם, "סגור חותם צר" (איוב מ"א ז'), והתוספות כותבים הרבה: "רבנו חננאל פירש" ולא היה לנו מה שהוא כתב, עד שבאותה שנה נפתחו השערים. וגם התחילו יהודים לבקר את רבנו חננאל. ואיני יודע אם ביקרו אותו ממש או לא, אבל בנו שם בית-הכנסת וכתבו: "לעילוי נשמת רבנו חננאל שחי בשנה פלונית ואלמונית" וכדו'.

8. למשל הם שאלו: "כיצד סדר משנה"? כלומר מאיפה באה תורה שבעל פה? ויהודי קירואן שלחו את זה בפשיטות לרב שרירא גאון. והוא כתב להם אגרת ארוכה שנקרא "אגרת רב שרירא גאון", ושם הוא נותן להם את כל הפרטים בזה. ומה שמענין שם שיש לו תאריכים של כל האמוראים, מתי רב נפטר ומתי שמואל ומתי ר' יוחנן וכו', כי רב שרירא גאון היה שם, וכמו שכתב: "על כסא של רב איש שאותו מיידיים", איפה רב איש ישב, איפה פלוני ישב וכו', חוץ משל התנאים שאין לו תאריכים בדיוק. ולכן ממת שהגיע רב לבבל (שזה מאה חמישים שנה אחרי חרב בית שני, כך כותב רב נסים גאון בהקדמת ברכות. זאת אומרת בשנת שלוש אלפים תתק"פ, כי החרב היה בשנת תת"ל בערך, ויש אומרים פחות שנה) אתה יכול לזרזם עם רב שרירא גאון. ויש עוד שאלה שהקראים שאלו אותם: איך אתם עושים יום טוב שני של גלית בחו"ל? ועל זה יש תשובה של רב האי (בש"ת הגאונים ליק ס' א'): שאומר: ככה מקובל למשה מסיני שכשישראל יהיו בגלות יעשו יומיים. אבל זה דבר קשה להבין אותו כי לא שמענו קבלה כזאת. אבל יש אומרים שהוא דחה אותם בקש, על דרך "ענה כסיל כאולתו" (משלי כ"ו ה'), ולכן אמר להם שזה קבלה בידנו.

דעת הרמב"ם בזה

טו. אבל הרמב"ם לא סובר ככה אלא הוא צמוד לפשט הגמרא (ראש השנה ל"ד ע"א). וזה הלשון שלו (בהלכות שופר פ"ג ה"ב): "נסתפק לנו בתרועה הזאת ספק לפי אורך השנים ורוב הצרות", בשביל מה הוא כתב את זה? כי הוא ידע מהשאלה של קירואן והוא ראה את התשובה הזאת, אבל הוא אומר שזה בגלל "אורך השנים ורוב הצרות", דהיינו כיון שאלה גלו לבבל ואלה לרומי וכדומה אז יש להם ספק, ולכן רבי אבהו איחד את כולם.

המנהג לומר וידוי בין התקיעות

טז. מאי נפקא מינה אם הפירוש כמו דעת הגאונים או כמו דעת הרמב"ם? נפקא מינה למה שתיקן הרב האר"י (שער הכוונות דף צ' ע"א) שכדאי ביום ראש השנה לומר וידוי בין סימן לסימן בתקיעות של מיושב, כלומר אתה אומר שלש פעמים תשר"ת תעשה וידוי בלחץ יום טוב ואסור להתודות, שלש פעמים תשר"ת תעשה וידוי בלחץ, ואח"כ שלש פעמים תר"ת. אבל זה ניחא רק לפי דעת הגאונים שאומרים שכל התקיעות אמת, אבל לפי דעת הרמב"ם שזה בגלל הספק א"כ איך אתה יכול להפסיק ולומר וידוי, הרי אחרי שתקעת תשר"ת יתכן שלא עשית כלום כי אולי העיקר הוא תשר"ת או תר"ת, אז אתה לא יכול לומר וידוי עד שתגמור הכל, וא"כ צריך לחכות עד הסוף. וזו הערה שכתב אותה בעל אהלי יעקב⁹ (דף קכ"ג ע"א).

דעת מרן הרב עובדיה זצ"ל בזה

יז. והרב עובדיה ע"ה (שו"ת יביע אומר ח"א סי' ל"ו) חיזק את זה הרבה, ולדעתו אין לומר וידוי בין התקיעות רק בהרהור בעלמא, כיון שיש כאן ספק כי הרמב"ם סובר אחרת. והיה ויכוח בזה בינו ובין הרב אלישיב זכרונם לברכה (בשו"ת יביע אומר ח"ג סי' ל"ב-ל"ד), שהרב אלישיב אמר שיכולים להגיד וידוי, והרב עובדיה ענה לו: אנני לא אמרתי שאסור אלא אמרתי שלא כדאי כי למה להכנס לזה? ולכן יש להגיד זה לציבור בנחת "כי היכי דליקבלו" (שבת ל"ד ע"א). אמר לו הרב אלישיב: אל תגיד גם לא בנחת אלא שימשיכו לומר וידוי. אז יש ויכוח בזה¹⁰.

אין הכרח שמרן סובר כמו הרמב"ם

יח. אבל אפשר לענות על זה, שהרי הרב מבין שמרן סובר כמו הרמב"ם, כי מרן (סימן תק"ץ ס"ב) כתב שיש ספק בתרועה, וא"כ זה כמו דעת הרמב"ם. אבל במחילה זה לא אותו דבר בדיוק, כי הרמב"ם כתב "לפי אורך השנים ורוב הצרות" ואילו מרן כתב רק שיש ספק, והוא העתיק את הלשון של הגמרא פחות או יותר, שהרי הוא לא כתב "אורך הגלות ורוב הצרות" כלשון הרמב"ם, וא"כ מה שתפרש בגמרא לדעת רב האי גאון ורב שרירא תפרש גם בדברי מרן, ולכן אין כאן הכרח שמרן סובר כהרמב"ם.

הוכחה שמרן סובר כמו הגאונים

יט. דבר שני, המנהג שמרן מביא במוסף (סי' תקצ"ב ס"א) אי אפשר להסביר אותו אלא רק לפי דעת רב האי גאון ורב שרירא גאון, מה אומר מרן? במלכיות תעשה תשר"ת תשר"ת תשר"ת, והרי אם העיקר תר"ת אז לא עשית כלום! וכן בתקיעת תשר"ת ותשר"ת אותו דבר, וא"כ אי אפשר ליישב את זה אלא רק ע"פ ההנחה שכולם אמת וכדעת הגאונים. נמצא שמרן מסכים לדעת רב האי ורב שרירא גאון שכולם אמת.

9. זה חכם פרסי שמו רבי יעקב יצחקי. הרב עובדיה ע"ה הפעם סיפר עליו ואמר: אני לא יודע איך גאון כזה צמח בפרס? כי בפרס לא היו הרבה תלמידי חכמים. הרב חיד"א (שם הגדולים מערכת ספרים ערך תלמוד בבלי) אומר שבימי הפרסים לא היו יודעים גם להתפלל. והרב עובדיה אומר שהיה מניין פרסי באיזה מקום (אולי בירושלים) והם לא היו יודעים להתפלל, אז החזן היה מתפלל ולידו היה אחד שיש לו מטפחת כמו באלכסנדריה של מצרים (סוכה ג"א ע"ב), וכשהוא מנפנף במטפחת הצבור עונים ברוך הוא וברוך שמו או אמן, כי הם לא היו יודעים בין ימינם לשמאלם, אז הרב התפלל איך פתאום צמח גאון כזה משם? אבל יש להם גאונים, אמנם אין הרבה אבל יש. והחכם הזה כתב פירוש "אהלי יעקב" על ראש השנה וכיפור, והוא מסכן נפטר במלחמת העולם הראשונה בירושלים מרעב, כי לא היה מה לאכול. ויש לו בספרים שלו הרבה דברים יפים, ובכל פעם שהרב מזכיר אותו הוא כותב "הסידור הנחמד אהלי יעקב". הוא כתב פירוש גם לשאר החגים אבל הלכו לאיבוד, כי הם נמצאים אצל חכם אחד שמו נפתלי בן מנחם וגם הוא נפטר, ואיני יודע איפה הם עכשיו. וגם הספרים שהדפיס בחייו (דפוס ירושלים) הם מלאים הגהות בכתב ידו, ומי יודע איפה הם? אולי מישהו יעשה לנו טובה, יחפש אותם וידפיס אותם, ומצוה לעשות את זה.

10. והיום יש אנשים לא כ"כ חכמים שלוקחים מלה של הרב ועושים ממנה הלכה פסוקה, כמו מישהו שכתב: "הידעת שאסור לומר וידוי בין התקיעות?", הוא כותב "הידעת" דהיינו שצריך להוסיף כאן ידיעה. אבל מה הפירוש אסור לומר וידוי? וכי האר"י עשה איסור? השל"ה עשה איסור? הרש"ש עשה איסור? הרב חיד"א עשה איסור? רבי יוסף חיים עשה איסור? כולם עשו איסור עד שבא בדור הזה מישהו "גאון גדול" וכתב "הידעת" שאסור וכו'! לא כותבים ככה. והרב עובדיה ע"ה לא אמר שאסור אלא רק שלא כדאי.

קצת הוכחה מהגמרא לדעת הגאונים

כ. ויש לנו אפילו קצת הוכחה מהגמרא לדעת הגאונים, מה ההוכחה? הגמרא (ראש השנה ל"ד סוף ע"א) אומרת: "התקין רבי אבהו בקיסרי תשר"ת תשר"ת תשר"ת", ואילו להלן (ע"ב) כתוב: אמר רבי יוחנן שמע תשע קולות בתשע שעות ביום יצא, וא"כ לדעת רבי יוחנן מספיק תשעה קולות ולא יותר. והרי רבי יוחנן היה רבו של רבי אבהו (כל אחד שיפתח "סדר הדורות" בערך רבי אבהו יראה את זה), וא"כ קשה על רבי אבהו: איך יש לך ספק בתקיעות? וכי לא התפללת אף פעם עם הרב שלך רבי יוחנן ולא ראית מה הוא עושה? או שתלך ותשאל אותו איך עושים? גנוחי גנח או לולי יליל או שניהם? אז מה הספק שיש לך? הרי יש לך רב, "יש לרבי" (בראשית ל"ג ט'), הוא יגיד לך ונגמר הסיפור. אבל אם נאמר כדעת הגאונים אז אין שום קושי, כי רבי אבהו אומר: אני יודע את הפירוש האמיתי של התרועות ושמעתי אותו ממורי ורבי, אבל העולם עושים מזה מחלוקת, יש תוקעים כך ויש תוקעים כך, ולכן עשיתי שיטה אחת לכולם¹¹. וא"כ ממשמע באמת מהגמרא כדעת הגאונים שהכל אמת. ולפ"ז נמצא שאפשר לומר וידוי בין התקיעות וזה לא נחשב הפסק.

ספק ספיקא להקל בזה

כא. ועוד דבר יש לי להגיד, שאפילו אם תמצא לומר כדעת הרמב"ם, הרי יש לנו כאן ספק ספיקא: ספק אולי כמו הגאונים שכולם אמת, ואם תמצא לומר כמו הרמב"ם, ספק אולי תשר"ת זה אמת וא"כ אחרי תשר"ת אני יכול לומר וידוי. ומאיפה למדנו לעשות ספק ספיקא כזה? מהרב ע"ה שהוא מלמד אותנו את כל הספיקות שבעולם, איך לומדים? הרב (שו"ת יביע אומר ח"ו חיד"ד סי' כ"ג) אומר שיכולים לעשות ברית מילה אחרי השקיעה בבין השמשות כי יש לנו כאן ספק ספיקא, ספק שמא כדעת רבנו תם שעדיין יום גמור עד חמשים ושמונה דקות וחצי אחרי השקיעה¹², ואם תמצא לומר כמו הגאונים שבין השמשות מתחיל בשקיעה בדיוק, אולי בכל זאת זה יום כי בין השמשות זה ספק, וא"כ יוצא שלפי דעת הרב אפשר לעשות שני ספיקות מאותו ענין, אז גם כאן נוכל לומר אותו דבר: שמא כדעת הגאונים שהכל אמת, ואם תמצא לומר כמו הרמב"ם שזה ספק, הרי התחלנו כבר תשר"ת ואולי זה אמת, ולכן אפשר לומר וידוי בין התקיעות. ואם הרב סמך על זה אפילו לענין ברכה¹³, שהרי אם אפשר למול אז אפשר גם לברך (והרב השתמש בזה גם להיתר בדיקת הפסק טהרה בבין השמשות), אז א"כ אותו ספק ספיקא נאמר כאן לענין הפסק. ובמיוחד שיש לנו עמודים גדולים לסמוך עליהם. וגם הריטב"א (בחיידושי לראש השנה ל"ד ע"א) אומר שהעיקר כדברי הגאונים, אז א"כ אפשר לסמוך על זה.

ראיה מהיהי רצון של האשכנזים

כב. ועוד ראיה, שהרי האשכנזים נוהגים לומר "יהי רצון" בין התקיעות (ואמנם לא כולם אומרים אותו אבל זה כתוב בחלק גדול מהסידורים שלהם)¹⁴, וא"כ רואים

11. אומרים שהיה תלמיד "חסיד" שלמד בפונבז' ושמ עושים את התרועה קצת שונה מהחסידים, כי יש עושים טו-טו-טו ויש עושים לו-לו-לו, אז הרב שר"ע אמר לו: אבחנו עושים טו-טו-טו, תלך לויז'ניץ ותשמע לו-לו-לו. והוא לא די לו שהמתין עד שעה ארבע בלי אוכל אלא שעכשיו צריך ללכת ולחפש תרועה אחרת... אבל להלכה אדם שיש לו ספיקות לא צריך ללכת ממקום למקום, כי בכולם יוצאים ידי חובה. והגמדה עז (הלכות שופר פ"א) אומר שכולם כשרים, כי כל הקולות כשרים שופר, ודי לנו שהעושים תשר"ת תשר"ת ותשר"ת. ופעם בבית הכנסת "תורה וחיים" של הרב בעניני שליט"א עשו שם שלש מאות קולות במקום מאה קולות, כי כל פעם הוא תוקע וחוזר וכו'. אבל יצאת כבר ידי חובה אז מספיק. ומקסימום אפי' יש לך ספק בתקיעות של מעומד אם טעית משהו, הרי כבר יצאנו ידי חובה בתקיעות של מיושב.

12. שנאמר: "עוד היום נבנו לעמוד" (ישעיה י"ב), נ"ב זה בגימטריא 58 ו"עוד היום" דהיינו זה עדיין יום. וככה סובר רבנו תם ועוד ראשונים. ואמנם הרב יהוסף שוורץ כתב (ספר דברי יוסף דף מ"ג ע"ב) שכך כתב ר"ת ע"פ המציאות בצרפת ואילו בארץ ישראל אי אפשר לומר ככה, אבל בכל אופן ככה סובר רבנו תם.

13. ולמה הרב עשה את זה? בגלל מעשה שהיה: אביו של החתן של הרב, הרב ששון היה מוהל, והנה יום אחד עשו ברית והזמינו את הרב וכו', ועכשיו המוהל הרב ששון צריך להגיע, אבל בדרך היה חפץ חשוד (ח"ח נזום, חפץ חשוד) ופקקים וכל מיני בעיות, והוא התעכב עד שהוא הגיע בדיוק בשקיעה. אז אמרו שנעשה מחור את הברית, אבל פתאום קם אבי הבן והתחיל לצעוק שהוא לא מוכן לזה ולא יתכן ושיעשו היום, אבל הוא משועשע, על מה אתה צועק? והרב ע"ה יש לו מח מיוחד וגאוני, ולכל דבר תמיד הוא מוצא פתרון, איך כתוב שם: "ויאמר אליהם יוסף הלא אלאקים פתרונים ספרו נא לי" (בראשית מ' ח'), ובכל הבעיות שיש בעולם כמו ממוזרות ושאולות כאלה הוא שולף. "וחרב שלפת מתערה". אז הוא חשב רגע ואמר: הרי מרן (סי' רס"א ס"ב) פסק כמו רבנו תם, ורבנו תם סובר שיום גמור זה עד אחרי שלשה מילין ורביעי, אז א"כ יש לנו כאן ספק ספיקא להקל לעשות מילה בבין השמשות: שמא כמו רבנו תם, ואם נאמר כמו הגאונים, שמא בין השמשות הוא יום, אז הרב אמר להם: אפשר למול. וממילא הוא הדין לנ"ד (שוב הראוי שהרב הרגיש בזה ביב"א ח"א סי' ל"ו אות ו' ודחה דהוי ס"ס משם אחד. ע"ש ו"ל ע"ד. ובגליון שם הארכתי).

14. ויצאו על זה עוררין לא בגלל הפסק אלא בגלל שנכנס שם שם מוזר מאד: "ישוע שר הפנים". ולפני שנים רבות היה מגיע אלינו בחו"ל עתון "הצופה" כל ערב שבת, ובשנת תשס"ז (כשהייתי בן 11) ראיתי שם מאמר על זה, והוא כותב שם: "מי הכנים אותו האיש בין המלאכים של התקיעות?", ולכן הוא אומר שזה טעות סופר וזה לא ישוע אלא "ישעיה". אבל איך קרתה הטעות? בטור ובב" (סי' תק"ז) לא כתוב "תשר"ת תשר"ת" אלא כתוב "קשר"ק קשר"ק

שבאמת אפשר להפסיק. ואומרים שהגר"א לא היה אומר את זה, אבל לא ידוע אם לא היה אומר בגלל שכתוב שם את שמו של אותו האיש (עייני בהערה לעיל מס' 14) או בגלל ההפסק. ולכן אלה שמפסיקים יש להם על מה לסמוך.

היודי נותן גם מנוחה בין התקיעות

כג. וכשאבא ע"ה היה תוקע¹⁵ הוא אמר: כשאני עושה וידיים באמצע נותן לי זמן לנפוש, כי כשאתה עושה שלושים קולות בבת אחת, לפעמים אתה מתבלבל. ואני זוכר את התקיעות של התוקע שלפניו בהתחלה (בשנת תשי"ד או תשט"ו), שלפעמים אתה לא יודע איפה הוא נמצא, אם בתשר"ת או בתש"ת או בתר"ת, ולא היה מי שיקרא לו: תקיעה, שברים וכו' (כי אני הייתי ילד ולא תופס טוב), אלא התוקע היה מסתכל בספר. אבל כשאתה תוקע תשר"ת שלש פעמים ואתה מפסיק לומר וידיים אז אתה מרוכז כי אתה נח ונפוש בין התקיעות, ולכן כדאי לנהוג ככה. וגם אם אתה רוצה לומר בהרהור, אה"ן אתה ג"כ יכול לנפוש.

ההלכה למעשה בזה

כד. ולכן מי שרוצה לחשוש לדעת הרב עובדיה ע"ה, אז שיסתכל בסידור ויאמר את היודי בהרהור הלב. אבל מעיקר הדין אפשר לומר את היודי הזה.

שיעור אורך התקיעה של תשר"ת

כה. ובשנה ההיא אבא רצה לברר כמה האורך של התקיעה. כתוב בשלחן ערוך (סי' תק"ץ ס"ג) שהתקיעה של תשר"ת היא י"ב טרומיטין, ובוא המשנה ברורה (ס"ק י"ד) וכף החיים (אות כ"ג) בשם האחרונים וכתבו שזה ט"ס וצ"ל י"ח טרומיטין.

כמה זה "טרומיטין"?

כו. מה זה "טרומיטין"? זה הקול הקצר ביותר, אבל כמה זה? זו שאלה, כי בימי מרן והאחרונים לא היה שעון עם שניות, אין דבר כזה בעולם. ובספר

קר"ק¹⁶ למה? כי כמו שאנחנו בתרועה לוקחים את האות השניה ר"ש אז הטור לקח גם בתקיעה את האות השניה קר"ק, ולכן במקום תשר"ת הוא עשה קשר"ק, ובמקום תש"ת עשה קש"ק, ובמקום תר"ת עשה קר"ק. והמדפיסים כנראה חיפשו שמות מלאכים שיעלו את התקיעות, ואיך עשו אותם? למשל בקשר"ק יש להם שם מוזר "תרסטא"ל, מאיפה בא השם הזה? הרי הוא לא כתוב בשום מקום. ויש עשרים ושנים שמות בספר הרוקח (והם מובאים בסידור בית מנוחה) שמכונים בהם בזמירות של שבת במזמור "הודו לה'", ויש שם עשרים ושש פעמים "כי לעולם חסדו" אז על כל פסוק יש שם וכולם מסיימים ב"אל כמו אדיראל, ברכאל, מיכאל וכדו', ואלו שמות עם משמעות, אבל מאיפה בא השם הזה תרסטא"ל? יש מאמר (מחברת "סיני" קובץ ל"ב) שכתב אותו הרב יהודה זלוטניק (ואח"כ החליף את שמו ל"יהודה אבידע"), והוא מסביר שלקחו את הגימטריא של המלה "קשר"ק שזה שבע מאות, הורידו שלשים ואחד בשביל שם א"ל, ונשאר שש מאות ששים ותשע שזה גימטריא תרס"ט, וא"כ השם של קשר"ק זה תרסטא"ל, אבל זה קריסטל... מאיפה הביא את השם הזה? לא יודע.

ועכשיו לפי דבריו כשהגיעו לקר"ק שזה בגימטריא ארבע מאות, כתבו במקום את השם "ישעיה" או "ישעיה" (שזה עולה ארבע מאות ואחד והבסדר), ובא הצנזור שהוא מומר ורשע רח"ל והכניס שם "ישוע שר הפנים", אבל איך תכניס אותו באמצע התפלה והתקיעות, רח"ל? ויש לנו בבית סידור מחו"ל "הורא השלם", ושבסוף כתוב "ישוע" ומישהו מחק את זה, ועכשיו מתברר שהמקור הוא "ישעיה". פעם מישהו גילה את זה והלך לרבנים של בני ברק, הלך לרב פלוני ואמר לו תלך לרב פלוני, ככה מרב לרב עד שבסוף אמרו לו: "תלך למח של בני ברק", מי זה? **רבי חיים גריינמן ע"ה**, והוא יגיד לך. הלך אליו והוא אמר לו: אנחנו לא משנים כלום, כתוב בסידור שלנו "ישוע" אז שיער ישוע! אבל בא הביא חכם **רבי יעקב שאול הלוי ויינפלד** והוא הוציא סידורים של הוצאת "אשכול", והדפיס שם "ישעיה" בלי לשאול שום רב, וככה נגמר הסיפור, "עד שבא אברהם אבינו וקיבל עליו שכר כולם" (אבות פ"ה מ"ב), כי אם תגיד שצריך לתקן אז יתחילו ויכחיסו וכו', והרי זה דאי טעות. והראיה שמצאו בדפוסים ישנים כתוב אחרת, ומה ענין אותו האיש רח"ל לתקיעות של תר"ת או קר"ק? ובדאי שצריך לומר: "ישעיה" או "ישעיה" (ויש כאלה כותבים "ישעיה" עם שני הה"ר בסוף, שאז זה עולה בדיוק ארבע מאות), שזה כמובן "קר"ק".

15. ולפני שאבא התחיל לתקוע היה לנו **תוקע שמו מרדכי זואן** (ואני זוכר אותו שהיה זקוף וגבוה כמעט מגיע לתקרה בן פורת יוסף, והיה בן תשעים שנה). והסבא שלו שמו **רבי דוד זואן**, שהיה תלמידו של המשמרות כהונה, וכתב ספר "מגן דוד" על סדר זרעים ומועד (אבל הדפיסו ממנו רק חצי ולא כולו כי תרבות צרפת בתוכם כילתה את הכל), ובמקומות שלמדנו ממנו במסכת שבת ראינו איזה ענין, איזה יופי, איזה הבנה, כי תלמיד של המשמרות כהונה זה מיוחד במינו. היה לו בן שמו **ציון זואן** שג"כ הדפיס ספרים.

ואיך אבא התחיל לתקוע? **מרדכי זואן** הג"ל היה תוקע במשך שנים רבות בבית הכנסת "קאיד נסים" (זה השם של התורם שתרם למשמרות כהונה בשביל להדפיס את הספר שלו, שמו "קאיד נסים שמאמר" שהיה תלמיד חכם בר אבן רבד אוריין, ונקרא בית הכנסת על שמו, ברחוב שלנו), וכל שנה היה בא לתקוע. והנה שנה אחת לפני חג הפסח שהיו מנקים והופכים את הבית, אמא (או סבתא, לא זוכר) מצאה מתחת לספריה שופר ישן מלא נקבים נקבים חלולים חלולים, הביאה אותו לאבא, ואמר: אם הגיע השופר הזה מן השמים צריך להתאמן בו, אז הוא לקח את השופר ושייף אותו למעלה, ראה נקב וכל מיני קישוטים למטה והוריד אותם, כי הוא היה חושש לכל הדעות, אבל אבא אף פעם לא ראה ביום תקע בשנה הוא לקח ושם אותו איתו בגלימה והלך לתפלה בבית הכנסת, כי אחרי שקיצר אותו הוא היה קטן מאד (רק שהיה בו טפח וגרמא מכאן ומכאן), וזה היה בחודש אייר ששה חודשים לפני ראש השנה, והיו השכנים מלמטה (שהיו ג"כ יהודים) אמרו לו: מי זה קרה לאבא שלך? הוא מכניס את ראש השנה מעכשיו? אבל אבא לא איכפת לו מהם היה תוקע ותוקע. והנה ביום תקע בשנה הוא לקח ושם אותו איתו בגלימה והלך לתפלה בבית הכנסת, והיה מזל שבאותו היום התוקע הקבוע מרדכי זואן החליט לא לבוא, וכשהגיעו ל"גשמת כל ח"י" שאלו: איפה מרדכי זואן? למה לא בא? הלכו אליו והוא אמר להם: אני לא רוצה לבוא, אז אמרו לאבא: הרב מה עושים עכשיו? אמר להם: יש לי שופר ואני אתקע, ראו את השופר ושמו שיהיה אליהם מהמים, ואז אבא התחיל לתקוע בשופר.

הברית¹⁶ (ח"א מאמר י"ז) כתב שבדקו חכמי הטבע בדורו ומצאו שאדם יכול לומר תשעה קולות ב"זעקונדא" אחת, מה זה זעקונדא? שניה (וכמו שאומרים בצרפתית: "סיקונד" ופירושו שניה), דהיינו "אה אה אה, אה אה אה, אה אה אה", וכדי שהם יהיו ברורים ולא מחוברים אהההה ארוך, לכן יש רק תשעה קולות בשניה אחת ולא אפשר לעשות יותר. ועכשיו אם נאמר שהטרומיטין של ההלכה פירושו של קול אחד כזה א"כ יוצא שכל טרומיטין זה תשיעית שניה, וזה לא יתכן, שהרי יש לנו דעת רש"י (ראש השנה ל"ג ע"ב, בד"ה שלש יבבות) שהתקיעה היא שלשה טרומיטין, ואם כל טרומיטין זה תשיעית שניה אז שלשה טרומיטין זה שלש שניה, וכי יעלה על הדעת שזה שיעור התקיעה? זה ודאי לא יעלה על הדעת. ומאיך יש עוד ראה, הבית חדש (סי' תק"ץ) כותב שאורך התקיעה זה ארבעה טרומיטין וחצי, וא"כ משמע שהטרומיטין זה לא הקול הכי קצר, כי אם נניח שהוא הכי קצר אז איך הוא אומר "ארבעה טרומיטין וחצי", הרי אי אפשר לחלק אותו?!" אלא מוכרחים לומר שהוא קול קצת יותר ארוך.

י"ח טרומיטין – שש שניות

כז. ולכן באותה שנה (איני זוכר אולי לפני או אחרי כן) **אבא ע"ה** קנה במיוחד שעון עם שניות¹⁸, והתחיל לחשב כמה זה יכול להיות "טרומיטין", וראה בשעון המיוחד שלו שבכל שניה המחוג הקטן של השניות קופץ שלש פעמים, ושיער שהם הם הטרומיטין, ואם בשניה יש שלש טרומיטין אז ח"י טרומיטין פירושו שש שניות. ולכן **אנחנו עושים בתקיעה של תשר"ת תקיעה ארוכה של שש שניות**, ויש אנשים שאומרים: מה זה התקיעה הזאת היא יותר מדי ארוכה? אבל שיסבירו לנו מה נעשה עם "י"ח טרומיטין"? **ואולי אפשר לעשות ארבע וחמש שניות, אבל אם עושים קצר מזה לא יוצאים ידי חובה**, כי מרן פסק שהתקיעה של תשר"ת צריכה להיות י"ח טרומיטין, כדי לצאת ידי כל הדעות.

סיכום שיעור תקיעה שברים ותרועה

כח. ושיעור השברים: כל שבר פחות משלשה טרומיטין, ככה כותב מגן אברהם (סי' תק"ץ סק"ב), כלומר **כל שבר פחות משניה**, וזה קול קצר מאד. **ושיעור התרועה:** תשעה טרומיטין, כלומר **שלש שניות**. ושיעור התקיעה של תש"ת ותר"ת זה **שלש שניות ולא צריך יותר**, כי דוקא בתקיעה של תשר"ת צריך שש שניות כי היא צריכה להיות כנגד השברים והתרועה (כי כל שבר הוא שלשה טרומיטין בערך, והתרועה היא תשעה טרומיטין, וביחד זה ח"י טרומיטין), ולכן זה שש שניות. לסיכום: התקיעה של תשר"ת שבהתחלה ושכסוף היא שש שניות, ושאר התקיעות של

16. זה חכם גדול לפני מאתיים שנה, והוא כתב הרבה דברים גם בקבלה וגם כללים בטבע וכל מיני דברים, והוא גם ענה על כמה שאלות של אפיקורסים. היום לא לומדים בספר הזה, אבל החתם סופר שהיה גאון גדול ובקי בכמה חכמות רצה בזמנו לכתוב ספר שילמד תלמידים כל מיני חכמות, עד שהוא ראה ספר "הברית" ואמר "ברוך שפטרני" כי הכל כתוב שם, וכתוב שם אפילו איך להגיע לרוח הקודש. ישנו חכם אחד בדורנו שאמר לי: **רבי משה לוי הגיע לרוח הקודש**, תגיד לי איך מגיעים לזה? אמרתי לו: אני לא יודע, הרי כתוב "תמים תהיה עם ה' אלקיך" (דברים י"ח ג'), והוא אמר לי: בכל זאת אני רוצה לדעת, אז אמרתי לו: תקח ספר "הברית" ושם (ח"ב מאמר י"א) כתוב איך להגיע לרוח הקודש. **ויש לי שתי הוכחות שבעל ספר הברית היה לו רוח הקודש**, ופעם אחרת נספר עליו.

17. יש דבר שנקרא "אטום", זה מה שהמציאו בדור הזה פצצה אטומית רח"ל, ומאיפה באה המלה הזאת? הסבירו לי ש"אטום" ביוונית פירושו לא מתחלק, כי "טום" זה מתחלק ו"א-טום" זה לא מתחלק. וככה יש גם במשנה בפרק הזהב (בבא מציעא דף מ"ד ע"א): "אסימון", ורש"י אומר שזה משמע שאין עבלי צורה, אז מישהו אמר לי "סימון" זה סימן וצורה, אז **א-סימון זה אין סימן וצורה**. ואותו דבר "א-טום" פירושו שאור לא מתחלק.

18. והיה משבח את השעון הזה ואומר שיש בו עשר מעלות, מעלה ראשונה שהוא אוטומטי, ומעלה שניה שיש בו מחוג של שניות דק ואדום, "יפה תואר ויפה מראה" (בראשית ל"ט), שהיה מסתובב סביב כל השעון. ומה המעלה שהוא אוטומטי? כי אנחנו לא היינו ממלאים שעון לא בשבת ולא בחג. ופעם בא אחד לאבא ביום שבת ואמר לו: השעון שלי עמד, אני יכול למלא אותו! אמר לו: עכשיו יש לך שעון מוקצה ואותו כולך מוקצה, תברח ממנו ותעזוב אותו, אמר לו: מה עשיתי? אמר לו אבא: אל תמלא אותו. יש אומרים שאם הוא עדיין מלא, אתה יכול להוסיף, כלומר אם הוא עומד בעוד כמה שעות לעשות שבתית אז עכשיו תמלא אותו. ויש אומרים שגם בזה אסור. אבל שעון אוטומטי לכל הדעות מותר.

פעם רבי חיים מאדאד ז"ל (זה הרב הראשי של ג'ראב לפני כמה שנים) כתב לאבא: "בהתכתבותי בילדותי עם **רבי שלמה מאדאד** (הדוד שלי, אחי אמא) כתבת שו"ת אם מותר לעמוד שעון אוטומטי בשבת כיון שמתמלא בתנועת הים, ויש לי ספק מותר או אסור", ואבא כתב לו תשובה הכי קצרה שכתב בחיים, כי בדרך כלל אבא כותב תשובות לאלפים ומאריך הרבה מאד (ולפעמים כותב מאות דפים), אבל בפעם כתב ככה (בשו"ת איש מצליח כרך ג' ח"א ח"ס ט"ז): אחרי שעינית בשו"ת פנים מאירות ובשו"ת פלוני ובשו"ת פלוני וכו' נראה כי בחרת ביום שני של מחג, רצינו בידיים אלא כלאחר יד. למה? יש מתירים למלא אותו אפילו אחרי שהוא דמם דהיינו הפסיק לפעול, ויש מתירים ודקא כל זמן שהוא מלא שאז אתה יכול להוסיף ולמלא אותו, ואילו כאן גם לדעת האוסרים במקרה האחרון הרי אני לא באתי למלא אלא אני מזיז את היד וממילא זה עובר ותמלא. אז פתרת את הבעיה. עכ"ל. ולפני כן בכל שנה בחגים ביום שני של מחג, רצינו לדעת מה השעה כדי ללכת לבית הכנסת, אז היה לנו שעון מיוחד אצל סבא, וזה היה "שעון כים" (שמכיר אותו השואל ומשיב) והוא היה עובד שמונה ימים, והיו קוראים אותו: "שעון של שמונה ימים", ומוציאים אותו מחג לחג. אבל עכשיו עם בוא השעון האוטומטי השתחררו, לא צריך של שמונה ימים ולא של שמונה יום, אין שום בעיה.

תש"ת ות"ת הן שלש שניות, השברים כל שבר הוא פחות משניה, והתרועה היא שלש שניות.

להתאמן על התקיעה בחודש אלול

כט. וכדי שאדם יתרגל בזה יש לו זמן להתאמן בחודש אלול, והיום גם הספרדים תוקעים בסליחות של חודש אלול¹⁹, ולכן מי שהוא חזן בסליחות יביא איתו שופר ויתאמן בו לראש השנה. אבל אם התוקע האריך קצת יותר זה לא נורא, או שיקח את השעון ויסתכל שיעברו שש שניות. ואבא ע"ה בראש השנה היה תוקע ומסתכל בשעון ורואה שעברו שש שניות. ואמנם היום לא נוכל לנהוג ככה, אבל אם אדם מתרגל בימי הסליחות להאריך מעט עד שיעברו שש שניות, אז ביום ראש השנה הוא לא צריך להסתכל בשעון כי הוא כבר יודע לעשות שש שניות לתקיעה של תשרי.

טו-טו-טו או לו-לו-לו

ל. יש עושים תרועה טו-טו-טו ויש עושים תרועה לו-לו-לו. ואיך נדע? הרב עובדיה ע"ה לפני שנים רבות (אני הייתי על ידו בשנים תשל"ב ותשל"ג, ובתשל"ד כבר נפליה לא אליכם) אמר שלדעתו יותר טוב לעשות טו-טו-טו, למה? לא הסביר. ואני שלחתי לו גלויה לקראת ראש השנה, וכתבתי לו: מה שאמר הרב שהתרועה הנכונה זה טו-טו-טו יש לי מקור מהגמרא, הגמרא (במועד קטן ט"ז ע"א) אומרת: "טוט אסר טוט שר", דהיינו בזמן שמנגנים משהו ב"מ אז לוקחים שופר ואומרים שהבן אדם הזה נמצא בחכם²⁰, ומה פירוש המלה הזאת "טוט"? זה התקיעה של השופר, וא"כ זה טו-טו-טו ולא לו-לו-לו²¹. אבל יש מגדל עז (בהלכות שופר פרק ג') שאומר "כשעליתי לארץ מצאתי תרועתם בקבלת אבותם כקול המתרעש ואין טוט בהם". מה זה המתרעש? לו-לו-לו. אז יש כל מיני אפשרויות. אבל העיקר לא כמו אלה שעושים תרועה ע"י שמזיזים את השופר למעלה ולמטה, אלא צריך שתהיה מרוכז בשופר, רק שתעשה תרועה איך שאתה נוהג, או טו-טו-טו או לו-לו-לו.

לברך "אשר יצר" בין התקיעות

לא. אם אדם צריך ללכת לשירותים בין התקיעות של מיושב לתקיעות של מוסף, למשל אדם שגמר את תפלת לחש של מוסף שהיא לא ארוכה מדי²², אבל החזן יכול להיות שמאריך עוד חצי שעה, והאדם צריך לשירותים, האם יכול לברך "אשר יצר" שם או שנגיד לו שיחכה עד אחרי התפלה? יש אומרים שאסור לברך, כיון שהר"ף (ראש השנה דף י"א ע"א מדפי הר"ף) אומר בשם הגאונים שלא כדאי להפסיק בין התקיעות של מיושב לתקיעות של מעומד, כי הברכה חוזרת על כל התקיעות. ואבא ע"ה לפני שהיה מתחיל בתקיעות היה מזחיר על שני דברים²³, והדבר השני היה שלא לדבר עד שנגמור את כל המאה קולות.

מותר להפסיק ולברך בין התקיעות

לב. אבל כאן בברכת "אשר יצר" יש לזה זמן, כי יש אומרים שאחרי חצי שעה עבר הזמן, ויש אומרים שאחרי שעה וחומש עבר הזמן, וככה אומר הרב עובדיה ע"ה (שו"ת יחוד דעת ח"ד סי' ה') ומצא ריטב"א (בפסחים מ"ו ע"א) שאומר ככה, והמשנה ברורה (סי' ז' סק"א) אומר שאפשר אפילו אחרי זה, וככה פוסק רבי משה

19. ופעם הספרדים לא היו תוקעים בחודש אלול, בתוספת לא תקעו ומרן לא מזכיר את זה. פעם שאלו חכם אחד: מאיפה בא המנהג הזה לתקוע בסליחות? אמר להם: לא ידע, אבל הוא מצא שהר"ף (ראש השנה דף ג' סע"א מדפי הר"ף) אומר ש"לערב את השטן" הכוונה לשבור את היצר הרע, כי התקיעה שוברת את היצר כמו שכתוב "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו (עמוס ג' ו). אבל זה לא המוקד לתקיעה בחודש אלול, כי הר"ף מדבר על תקיעה של ראש השנה, ולא בחודש אלול, ובדאי לא בסליחות. אבל משהו גילה את המקור לזה, והראה לי סיפור שכתב רבי שמואל ויטאל (בנו של רבי חיים ויטאל) על רוח שנכנסה באשה (והיו הרבה רוחות כאלה בימי רבי יהודה פתח, ואנשים היו שומעים איך הוא מדבר עם הרוח ואומר לה: תצאי מכאן, אל תצאי מהראש, אל תצאי מהעיניים, תצאי מהאזניים הקטנות וכו'), ושם כותב רבי שמואל ויטאל: "תקעתי לרוח בשופר כדרך שאנחנו תוקעים בחודש אלול בסליחות" (והסיפור הזה נדפס בסוף ספר שיער הגלגלים) וא"כ המנהג הזה הוא קדום, כי רבי שמואל ויטאל נולד בשנת שנ"א, והסיפור הזה היה בשנת תכ"ו. זאת אומרת שהמנהג הזה קיים כבר למעלה משלוש מאות וחמשים שנה.

20. היה סיפור בזמן המחלוקת בין המתנגדים והחסידים (בשנת תקל"ב), שהמתנגדים עשו על החסידים "חרם", ובאו החסידים ורצו ג' כ"ל לחזיר להם בחזרה (שהרי יש כלל בהלכה "אדרבא" דהיינו שמחזירים את זה...), אז כותב הרב נאה (ספר שיעור מקוה בקונטרס אבני צדק עמ' 5) שרבי שניאור זלמן אמר ג' כ"ל לחזיר להם ולעשות עליהם חרם, וקרא לו רבו המגיד ממזריטש ואמר לו: לא עושים ככה, אז הוא אמר לו: אני לא אמרתי "חרם" בחי"ת אלא "כרם" בכ"ף (כי האשכנזים לא מבטאים את החי"ת), והכוונה "ויינגרטן", מה זה כרם, ויינגרטן? כרם של ענבים, וא"כ אין שום בעיה כי אנחנו ידידים. ולאט לאט הבינו שאין מחלוקת ואין כלום.

21. אח"כ ראינו שהרב כתב את זה, ואולי הוא ידע את זה לפני כן.

22. ויש כאלה שמאריכים בה הרבה ומוסיפים כוונות, אבל הצבור עייפים ורעבים, "העם רעב ועייף וצמא במדבר" (שמואל ב', י"ז ט"ו), לכן תגמור מהר ואל תטריח.

23. דבר ראשון: אם תראה שהפסקתי באמצע התקיעות, אל תתחילו "אשרי העם יודעי תרועה" עד שאני אגיד את זה ואז נאמר ביחד. למה? כי הצבור שם לא היו רגילים בוידוים האלה שבין התקיעות, ולכן אם הם יראו שהרב הפסיק באמצע יחשבו שנגמרו התקיעות ויתחילו לומר "אשרי העם יודעי תרועה", ולכן אמר להם לחכות.

לוי (בברכת ה' ח"ד פרק ו' סעיף נ"ט) והביא הוכחות לזה. והבעיה הגדולה ביותר שאדם ישכח את הברכה, כי הוא שומע תקיעות וקורא במחזור פירוש יפים ומתלהב מהם, אז אח"כ הוא שוכח לברך אשר יצר, "ונשכח כל השבע בארץ מצרים" (בראשית מ"א ל'), אז מה יעשה? מותר לו להפסיק ולברך "אשר יצר" בין התקיעות. למה? כי מה שאמרו שאסור להפסיק זה רק בדברים בטלים, אבל כשיש חשש שישכח ברכה מותר להפסיק.

סברת הר"ן להקל בזה

לג. למה? כי הר"ן בזמנו כתב על הר"ף שאמר שמי שמפסיק בין התקיעות גוערים בו, הר"ן כתב שלא מגיע לנו לא גערה ולא נזיפה, כי כבר גמרנו ועשינו שלושים של מיושב, אז מה אתה רוצה מאתנו?! ואמנם אי אפשר לדחות את דברי הגאונים ודברי הר"ף שמחמירים בזה, אבל לפחות נקח סברא מהר"ן שזה לא נורא. משל למה הדבר דומה? לאדם שביקר "המוציא לחם מן הארץ" על לחם, ואחרי שטעם הוא כבר יכול לדבר²⁴, כי לא יתכן שיעשה תענית דבור מאז שמתחיל המוציא לחם מן הארץ עד ברכת המזון. וא"כ כאן שעשינו שלושים קולות מותר לנו לדבר. ואמנם לכתחילה לא מדברים כי הגאונים מחמירים בזה, אבל לברך ברכה מותר לברך.

ראיה ש"אשר יצר" לא נחשב הפסק

לד. עובדה שיש פיוטים כ"כ יפים כמו ה' שמעתי שמעך יראתי²⁵, שזה פיוט שאנחנו אומרים אותו (וגם החזן אומר אותו) לפני תחילת החזרה של מוסף, וכי יעלה על הדעת שזה נקרא הפסק? שהרי זה לא חובה בתפלה אבל זה לא נקרא הפסק, למה? כי זה חלק מהתפלה, אז גם כאן כיון שחובה עליו לברך אשר יצר מיד לכן זה לא נקרא הפסק. וככה פסקו כולם. חכם אחד לא היה רוצה לשמוע לזה, עד שהופיע ספר "חזון עובדיה" ושם (עמ' קל"ח) הוא הביא כמה אחרונים שאמרו שמותר להפסיק, אז עכשיו תרגע ותבין שאפשר לברך, ואל תפלפל יותר מדאי.

דין נשים בשמיעת תקיעת שופר

לה. נשים לא חייבות לשמוע תקיעת שופר, כי כל מצוות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות. אבל נהגו להדר לבא לבית הכנסת ולשמוע תקיעת שופר. אשה שרגילה כל שנה לשמוע ושנה אחת לא יכולה ללכת לבית הכנסת, אם היא יכולה להביא הביתה תוקע שיתקע לה, הנה מה טוב. אבל אם היא לא יכולה, כתוב ביביע אומר (ח"ב סימן ל') שאם רוצה להפסיק את המנהג לגמרי כי היא יודעת שכבר אין לה אפשרות ללכת לבית הכנסת, אז תעשה התרה בערב ראש השנה. ואם היא לא רוצה להפסיק לגמרי אלא רק באותה שנה, וכמו למשל יולדת ומניקה וכדו' שקשה לה לבוא, אז היא לא צריכה התרה כיון שהיא לא מתכוונת לבטל את המנהג לגמרי. והביא את זה משם הדגול מרבבה (יורה דעה סימן ר"ד) ועוד פוסקים אחרים. ואמנם הבן איש חי (שנה ראשונה פרשת נצבים אות י"ז) אמר שהיא צריכה לעשות התרה, אבל הוא בעצמו (שנה שניה פרשת צו אות ט') אמר שאם לא מבטלים את המנהג לגמרי אלא רק לפעם אחת לא צריך לעשות התרה.

דין נשים שמברכות על הלולב

לו. בימי הרשב"א היו נשים חכמות בספרד שהיו תוקעות לחברותיהן ומברכות להן (שו"ת הרשב"א ח"א סי' קכ"ג), אבל היום אין נשים שיודעות לתקוע ובקושי הן יודעות לשמוע... ומכאן נובע המנהג בבבל שהיו הנשים נוהגות לקחת לולב

24. ואמנם יש אומרים שאסור לדבר עד שיגמור לאכול כזית, כי הם חוששים אולי יאכל את הכזית לאט לאט ולא יצטרפו האכילות, אבל בדרך כלל אוכלים מהר, כי בכמה זמן צריך לאכול כזית? בכדי אכילת פרס דהיינו שבע דקות, וכי אדם לא אוכל כזית בתוך שבע דקות? אבל גם לדעת חכמים אלה הרי אם אכל כזית ודאי יכול לדבר.

25. ולפעמים יש אדמו"רים שאומרים דברים שקשה להבין אותם. פעם אדמו"ר אחד אמר שאנשים באים לבית הכנסת ומתפללים והם לא מתרגשים ואילו כשהם אומרים פיוטים מתרגשים, אז הוא אמר: למה אתם מתרגשים מפיוטים? אדרבה תתרגשו בתפלה הרגילה. אבל מחילה מכבודך, תפלה רגילה אומרים אותה כל יום אז אדם לא מתרגש, ולמשל כשאתה אומר: "נותן לבהמה לחמה לבני עורב אשר יקראו" (תהלים קמ"ט), וכי אתה מתחיל לחשוב מסכנים העורבים האלה, עורבים לבנים (יש פירוש של רבי מתייה שטראשון שאומר "לבני עורב" לא הכוונה בנים של העורב אלא לעורבים הלבנים, דהיינו הלמ"ד של "לבהמה" חוזרת גם על המושך "לבני עורב", והכוונה ככה: "לתת לבהמה לחמה לבני עורב אשר יקראו", כלומר לעורבים הלבנים, שזה ההוריים שלהם אומרים זה לא הבנים שלנו אלא הם ממזרים אז הם לא נותנים להם אוכל), נו אתה עכשיו מתרגש מזה? הרי כל יום אתה קורא את זה אז אתה לא מתרגש, וכן "עלינו לשבח" שזה נפלא מאד, וכן "נשמח כל חי" שזה נפלא מאד (והיה פעם מעשה ברבי שאול כהן מחבר ספר לחם הבכורים, שפעם נסע בספינה מג'רבא לתונס ולקח אתו טלית וכו', וביום שבת הוא היה מתפלל, והנה בא ערבי אחד ואומר לו: די עם הכפירה שלך! רבי שאול לא ענה לו, אבל אחרי התפלה אמר לו: בוא תשקב, והתחיל לתרגם לו את תפלת "ואילו פינו מלא שירה כים" מלה מלה בערבית, והוא השתגע ואמר לרבי: יש לכם תפלות כאלה? מה יש לכם להוסיף עוד? התפלה הזאת שקולה כנגד כל מה שהם עושים במסגדים שלהם), אבל כשיש לך פיוט אחר אז הוא מרגש אותך. וכמו שמתרגשים מהפיוט "ונתנה תוקף" של האשכנזים, שאמנם אנחנו לא קוראים אותו אבל כל מלה שם מרגשת: "מי יעני ומי יעשיר", "מי באש ומי במים" וכו', רח"ל.

הגהות הכוונות

פדיון נפש

02-624-9000

יזכור

פדיון נפש-

ספרי חיים ומתים נפתחים

לחסויות, להפצה, לשאלות, להנצחות ולקבלת העלון ניתן לפנות למייל: bait.neheman@gmail.com | לטלפון: 052-7159826 | 052-7130554

לעילוי נשמת
זהבה
זוראיה בת
ג'ריה

דיווג הגון
בקרב
**לעדנה בת
ליאורה**

לרפואת
אבישג
חיה בת
רחל

לרפואת
רולון אברהם
סבירסה בן
שלביה לבית
חדאד פיניץ

לרפואת
רבקה חיה
בת
חנינה
אסנת

לרפואת
זוראיה
פנינה חיה
סעדו

הבן יכול להיות שותף

בהחזקת המוסדות

ובהפצת השיעור הגדול בעולם!

"בית נאמן"

על ידי נתינת כספי פדיון כפרות

בבנק הדואר מ.ח. 7761990 ע"ש חכמת רחמים

או בכרטיס אשראי בטלפון: 08-6727523 | 052-7130554

ניתן לצפות בשיעור השבועי **בשידור ישיר** באתר: **ykr.org.il**

לדעת כל גדולי הדור, החזקת אינטרנט מסוכנת לרוב ולבני ביתך. אתר הישיבה מועד לקירוב רחוקים או למחזיקי אינטרנט חסום כהלכה לצרכי עבודה ובאישור רב!